

אוניברסיטת בר-אילן

**קיום ברית מילה
במקרה של צהבת ילודים**

אבישי גרינצייג

**עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן**

תקציר

נושא המחקר שלפנינו הוא סוגיית מילת תינוק עם צהבת יילודים. בעיה זו מהווה נקודת השקה בין עולם הרפואה לבין עולם ההלכה היהודית. מחד גיסא, השאלה הנה שאלה הלכתית: האם ההלכה אוסרת למול במקרה של צהבת פיזיולוגית. מאידך גיסא, זו שאלה רפואית: האם יש חשש סכנה בקיום ברית המילה במקרה זה.

לאור עובדה זו, מחקר זה התבצע בשני מישורים מקבילים, במישור הרפואי ובמישור התלמודי – הלכתי.

המחקר מסתמך על הספרות הרפואית העדכנית. יש לציין, שבתחום הרפואי חלו התפתחויות חשובות בעשרות השנים האחרונות בהבנת מנגנון הצהבת והסכנות הכרוכות ברמות גבוהות של בילירובין בדם.

במקביל, מחקר זה עוסק בסוגיית התלמוד ובמפרשיו, בדברי פוסקי ההלכה ובהנחיות ספרי המוהלים במרוצת הדורות עד דורנו, אשר הוזכר בהם שאין למול "תינוק ירוק", כדי לברר אם יש מקור בדברי חז"ל האוסר למול תינוק עם צהבת.

שאלת קיום ברית מילה במקרה של צהבת יילודים היא שאלה הנשאלת באופן תדיר מאוד. שניים מכל שלושה יילודים ייראו צהובים למראית עין רגילה בשבוע הראשון לחייהם. יותר מ-30% מן התינוקות ייראו צהובים למראית עין ביום השמיני ללידתם.

בספרות ההלכתית אפשר למצוא מאות תשובות העוסקות בשאלת מילת תינוק עם צהבת. אין פסיקת מורי ההוראה שווה בשאלה זו, וכל שכן שאין טעמיהם שווים. הדעה הרווחת כיום בין המוהלים היא שכוונת חז"ל שאסרו למול "תינוק ירוק" היא שאין למול תינוק עם צהבת, ואין הם מבחינים בין הגורמים לצהבת. בהתבסס על שני ההיבטים שהוזכרו לעיל – ההיבט ההלכתי וההיבט הרפואי – אני מבקש לערער על דעה מקובלת זו.

בפרק הראשון מובאת סקירה רפואית על צהבת היילוד. בפרק זה מוסברים הגורמים לצהבת, הסכנות בצהבת ודרך הטיפול להפחתת הצהבת. ישנה חלוקה (אם כי לא מוסכמת על הכול) בין צהבת יילודים פיזיולוגית, שהנה תהליך התפתחותי תקין ביילוד, לבין צהבת פתולוגית, אשר

נובעת מחולי הדורש טיפול בפני עצמו. מסקנת פרק זה היא שבצהבת פיזיולוגית אין מניעה רפואית למול תינוק בשל, אם רמת הבילירובין נמוכה מ-25mg/dL והיילוד אינו סובל ממחלות נלוות.

בפרק השני נידון זיהוי הצבע הירוק בתנ"ך ובחז"ל, כהקדמה לסוגיית "התינוק הירוק". בפרק זה מוכח כי השם "ירוק" בעת העתיקה כלל בתוכו מספר צבעים, ולכל הפחות צבעים אלה: ירוק, צהוב-כתום, כחול וחיוורון. משום כך, אין כל הכרח לקבוע ש"התינוק הירוק", שבספרות חז"ל נכתב שאין למול אותו, היה ירוק במשמעות המקובלת כיום אלא שיש לדון על פי ההקשר כדי להבין באיזה צבע מדובר.

בפרק השלישי מנותחים בהרחבה דברי ר' נתן שאסר למול תינוק ירוק עד שיפול בו דמו. דברי ר' נתן הובאו בחמישה מקומות שונים בספרות חז"ל, בהקשרים שונים. פרק זה דן בהקשר המובאה בכל המקומות, כדי לחתור להבין מה היה צבעו של תינוק זה, ומה הייתה מחלתו. המסקנה העיקרית של פרק זה היא שהתינוק לא היה צהוב, אלא ירוק ככרתי, אשר טרפי עליו ירוקים ושהחלק הבצלי שלו לבן. כמו כן, מן האמור בסוגיה עולה כי התינוק סבל ממחלה גנטית, אשר בעטיה מתו אחיו הקודמים לאחר המילה.

בפרק הרביעי מוצגת סקירה סינופטית של המובאה של דברי ר' נתן בחמשת המקורות של ספרות חז"ל שהיא מופיעה בהם. הסקירה הנה על פי כתבי יד בהשוואה לדפוס וילנא. בסקירה זו אפשר לראות שינויים משמעותיים בין המקורות השונים. בירושלמי לא מוזכר שהתינוק היה ירוק בניגוד לשאר המקורות. כמו כן, אפשר לראות כי ישנה מחלוקת בין המקורות השונים אם מתו שני אחיו של התינוק לאחר שנימולו או שמא שלושה.

בפרק החמישי נידונו באריכות פירושי הראשונים על סוגיה זו. הראשונים פירשו כמה פירושים שונים בסוגייתנו, ואף נחלקו ביניהם באשר לצבעו של התינוק. לדעת רש"י התינוק היה ירוק כעשבים, כלומר ירוק במשמעות המקובלת כיום. לעומת זאת, הרמב"ם הבין כנראה שהתינוק היה חיוור. שני פירושים אלו מיושבים עם דברי התלמוד האומר שהתינוק היה ירוק ככרתי, כיוון שעלי הכרתי ירוקים אך החלק הבצלי שלו לבן. לדעת ר' גרשום הגוזר, התינוק היה צהוב כמו כרכום, אך פירושו מנוגד לכאורה לדברי התלמוד. האטיולוגיה לגוון הירוק של התינוק שנויה במחלוקת בין הראשונים. רש"י וראשונים נוספים סברו שהירקון נבע ממחסור קיצוני בדם, ויש

שתלו זאת בסיבות אחרות. ניכר שהראשונים הסתמכו על תפיסות רפואיות אשר היו נחלת הרופאים בימי הביניים טרם גילוי מחזור הדם במאה ה-17.

בפרק השישי נידונו פירושי האחרונים על סוגיה זו. סוגיית גוון התינוק עולה רבות בספרי הפוסקים ובספרי המילה החל במאה ה-18 למניינם וממשיכה להיות נדונה אף בימינו אנו. בפרק זה אראה כי ישנן ארבע שיטות בפוסקי ההלכה האחרונים לגבי גוון התינוק. יש שכתבו שאין למול תינוק ירוק, צהוב או כחול, יש שכתבו שאין למול תינוק ירוק או צהוב, ויש שכתבו שאין למול תינוק צהוב בלבד. בפרק זה מובאים הנימוקים – שאינם אחידים – לפסיקות האחרונים. כמו כן, מוכח כי כמה מהאחרונים אשר עסקו בסוגיה זו (ואף הרופאים אשר עמם התייעצו) לא ידעו מהי האטיולוגיה לצהבת, דבר אשר השפיע על פסיקתם בסוגיה.

בפרק השביעי הובאו פירושים מודרניים על סוגיה זו. במאה השנים האחרונות החלה הסוגיה להעסיק רופאים יראי שמים רבים. רופאים אלו ניסו לפרש את הסוגיה לאור הידע הרפואי שהתחדש בתקופתם. כולם סברו שהתינוק היה אנמי, כפי ששמע מלשונו של ר' נתן שלא היה בתינוק דם ברית. המחלוקת בין הפירושים היא בגורם לאנמיה, והועלו כמה אפשרויות. השערה נוספת שהועלתה היא שר' נתן לא התכוון למחלה ספציפית אלא סימן כללי של מיעוט דם הרומז למחלות רבות ומשונות.

הפרק השמיני מסכם את הנדון ההלכתי של "התינוק הירוק" אשר נדון בעבודה זו מן הפרק השני עד הפרק השביעי. בפרק זה מובאים עיקרי השיטות השונות לזיהוי "התינוק הירוק". פרק זה הנו מעין הקדמה לקראת הפרק התשיעי, המסיק מסקנה מעשית על אודות תינוק עם צהבת יילודים.

הפרק התשיעי והאחרון מנסה להציג גישה פרקטית לאור הסקירה הרפואית שבפרק הראשון ולאור ההיבטים ההלכתיים השונים אשר נדונו בפרקים הקודמים, כדי להכריע בשאלה אם מותר למול תינוק עם צהבת יילודים. הגישה המוצעת בפרק זה הנה שאין מקום לאסור למול תינוק עם צהבת, לאחר שרופא מומחה מאשר שאין בכך כל סכנה. ואלה הנימוקים לגישה זו: מפשט דברי התלמוד משמע שהתינוק לא היה צהוב. אף אם היה צהוב, יש מן הראשונים שלא הצריך שיחזור הצבע הרגיל לפניו, אלא רק שיוודאו שאין סכנה למולו במצבו הנוכחי. יתר על כן, בראשונים כתוב שאין למול תינוק "ירוק ביותר". אין בידינו מדד לדעת מה נחשב "ביותר", ומה נחשב "ירוק קצת". אם כן, מסתבר שההכרעה בשאלה זו מסורה לרופאים, אשר על פי מחקרים הגיעו

למסקנות באשר לרמת הבילירובין המסכנת את התינוק. כפי שמוכח בפרק זה, כך נקטו להלכה שניים מפוסקי זמננו.